

महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील सहायक
पोलीस उपनिरीक्षक / पोलीस हवालदार /
पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई यांच्याकरिता
पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी
मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा २०१३

**महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग**

शासन परिपत्रक क्रमांक: पोलीस-१११३/प्र.क्र.६०/पोल-५अ

जागतिक व्यापार केंद्र, सेंटर-१, कफ परेड, मुंबई-४०० ००५.

तारीख: १२ सप्टेंबर, २०१३

शासन परिपत्रक :-

महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा-२०१३ महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत रविवार, दिनांक २० ऑक्टोबर, २०१३ रोजी मुंबईसह सात परीक्षा केंद्रावर घेण्यात येणार आहे. परीक्षेचा कार्यक्रम, निवड पध्दतीचा तपशील, सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद केला आहे. तसेच परीक्षेचा अभ्यासक्रम परिशिष्ट "ब" मध्ये नमूद केला आहे. प्रस्तुत शासन परिपत्रक सहायक पोलीस उपनिरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या संवर्गातील सर्व कर्मचा-यांच्या (रजेवर / प्रतिनियुक्तीवर असणा-या कर्मचा-यांसह) निदर्शनांस आणावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३०९१२१०५९४०३४२९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**शिवाजी पाटणकर
शासनाचे उपसचिव, गृह विभाग**

प्रत,

- १) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राने).
- २) महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

- ३) पोलीस आयुक्त, बृहन्मुंबई.
- ४) संचालक, ऍन्टी करप्शन ब्युरो, मुंबई.
- ५) अप्पर पोलीस महासंचालक, गुन्हा अन्वेषण विभाग (गुन्हे), पुणे
- ६) आयुक्त, गुन्हा अन्वेषण विभाग (गुप्तवार्ता), मुंबई.
- ७) अपर पोलीस महासंचालक, (प्रशिक्षण व खास पथके), मुंबई.
- ८) विशेष पोलीस महानिरीक्षक, राज्य राखीव पोलीस बल, मुंबई.
- ९) सर्व पोलीस उपमहानिरीक्षक.
- १०) सर्व पोलीस अधीक्षक.
- ११) सर्व पोलीस आयुक्त, (मुंबई वगळून).

परिशिष्ट - अ

महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील सहायक पोलीस उप-निरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई, यांच्याकरिता पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा - महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्याचा निर्णय, शासन निर्णय, क्रमांक-पीएसबी-०३९०/सीआर-४०८/(२)/पोल-५अ, दिनांक ८ फेब्रुवारी, १९९६ अन्वये लागू करण्यात आला. त्यानुसार आयोगातर्फे **पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्तीसाठी मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा-२०१३** खाली नमूद केल्याप्रमाणे दोन टप्प्यात घेण्यात येणार असून, **लेखी परीक्षा दिनांक २० ऑक्टोबर, २०१३** रोजी घेण्यात येईल.

(१) लेखी परीक्षा - ३०० गुण. (प्रश्नपत्रिका क्र.१. २००/- गुण. व प्रश्नपत्रिका क्र.२. १००/- गुण.)

(२) शारीरिक चाचणी - १०० गुण

२. उपलब्ध पदसंख्या व आरक्षण :-

प्रवर्ग	अ. जा (१)	अ.ज. (२)	वि.जा. (अ) (३)	भ.ज. (ब) (४)	भ.ज. (क) (५)	भ.ज. (ड) (६)	वि.मा.प्र (७)	इ.मा.व. (८)	अमागास (९)	एकूण (१०)
पद संख्या	--	०८	०१	--	--	--	--	--	१५५	१६४

उपरोक्त पदसंख्येत बदल होण्याची शक्यता आहे.

३. पात्रता विषयक अटी :-

३.१ शैक्षणिक अर्हतेसह सेवा :- प्रस्तुत परीक्षेकरिता उमेदवारांची सहायक पोलीस उपनिरीक्षक / पोलीस हवालदार/ पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या पदावर नियमित नियुक्तीच्या दिनांकापासून **दिनांक १ जानेवारी, २०१३** रोजी खालीलप्रमाणे किमान नियमित सेवा पूर्ण होणे आवश्यक आहे.

१) मान्यताप्राप्त विद्यापीठाच्या कोणत्याही शाखेचा **पदवीधर** असलेल्या उमेदवारांच्या बाबतीत - **४ वर्ष.**

२) महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची **एच.एस.सी.** परीक्षा उत्तीर्ण किंवा महाराष्ट्र शासनाने एच.एस.सी. च्या समतुल्य म्हणून मान्य केलेली अर्हता, अशा उमेदवारांच्या बाबतीत - **५ वर्ष.**

३) **एस.एस.सी.** परीक्षा उत्तीर्ण किंवा महाराष्ट्र शासनाने एस.एस.सी. च्या समतुल्य म्हणून मान्य केलेली अर्हता, अशा उमेदवारांच्या बाबतीत - **६ वर्ष.**

३.२ वयोमर्यादा:- उमेदवारांचे वय **दिनांक १ जानेवारी, २०१३** रोजी गणले जाईल आणि उच्च वयोमर्यादा अमागासवर्गीय उमेदवारांच्या बाबतीत ३५ वर्षांपर्यंत व मागासवर्गीय उमेदवारांच्या बाबतीत ४० वर्षांपर्यंत राहील.

३.३ पोलीस उपनिरीक्षक , गट-ब (अराजपत्रित) या पदास "विभागीय संरचना व विभागीय संवर्ग वाटप याबाबत नियमावली २०१०" लागू आहे. ही नियमावली पोलीस उपनिरीक्षकांचे प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर प्रशिक्षार्थी पोलीस उपनिरीक्षकांना नियमित नेमणूक देताना वापरावयाची आहे. तसेच सदर पद हे राज्य स्तरावर बदली पात्र असून, बिंदू नामावली राज्यस्तरीय ठेवण्यात येते.

४. प्रस्तुत परिपत्रकामध्ये परीक्षेसंदर्भातील संक्षिप्त तपशील दिलेला आहे. अर्ज करण्याची पद्धत, आवश्यक अर्हता, आरक्षण, वयोमर्यादा, शुल्क, निवडीची सर्वसाधारण प्रक्रिया, परीक्षा योजना, अभ्यासक्रम, इत्यादीबाबतच्या सविस्तर तपशीलासाठी आयोगाच्या www.mpsc.gov.in या वेबसाईटवरील मर्यादित विभागीय परीक्षा अंतर्गत 'उमेदवारांना सर्वसाधारण सूचना' तसेच 'परीक्षा' या विभागातील 'पोलीस

कृ.मा.प.

उपनिरीक्षक मर्यादित विभागीय परीक्षा : मध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या माहितीचे कृपया अवलोकन व्हावे. आयोगाच्या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करण्यात आलेली माहिती अधिकृत समजण्यात येईल. प्रस्तुत परिपत्रक आयोगाच्या वेबसाईटवरही उपलब्ध आहे.

५. परीक्षा शुल्क :- ५.१ अमागास उमेदवार - रु.४१०/- ५.२ मागासवर्गीय उमेदवार - रु.२१०/-

६. अर्ज करण्याची पद्धत :-

६.१ प्रस्तुत परीक्षेसाठी अर्ज फक्त ऑनलाईन पद्धतीने स्वीकारण्यात येतील. इतर कोणत्याही प्रकारे अर्ज स्वीकारण्यात येणार नाहीत.

६.२ पात्र उमेदवाराला वेब-बेस्ड (Web-based) ऑनलाईन अर्ज www.mahaonline.gov.in या वेबसाईटद्वारे दिनांक १२ सप्टेंबर, २०१३ ते दि.२६ सप्टेंबर, २०१३ या कालावधीतच सादर करणे आवश्यक राहिल.

६.३ ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज सादर करण्याच्या सविस्तर सूचना आयोगाच्या www.mpsc.gov.in व www.mahaonline.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत. तसेच ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज भरण्याचे प्रात्यक्षिक सदर वेबसाईटवर पाहता येईल.

६.४ विहित पद्धतीने आयोगास अर्ज सादर केल्यानंतर विहित मुदतीत परीक्षा शुल्क भरल्याशिवाय अर्ज विचारात घेतला जाणार नाही.

६.५ आयोगाने निश्चित केलेले परीक्षा शुल्क खालील पद्धतीने भरता येईल.
(१) भारतीय स्टेट बँकेमध्ये चलनाद्वारे (२) नेटबँकिंग (३) डेबिट कार्ड (४) क्रेडिट कार्ड (५) संग्राम केंद्र / सीएससी (नागरिक सेवा केंद्र)

६.६ www.mahaonline.gov.in येथे संग्राम केंद्र (ग्रामपंचायतीमध्ये) आणि सीएससीची सूची उपलब्ध आहे.

६.७ परीक्षा शुल्काचा भरणा करण्याकरिता उमेदवारांनी खाली नमूद केलेल्या पद्धतींचा अवलंब करावा :-

- (१) शुल्क भरण्याकरिता मुख्य पृष्ठाच्या डाव्या भागावरील “ माझे खाते ” या लिंक वर क्लिक करावे.
- (२) “माझे खाते ” या लिंक वर क्लिक केल्यानंतर उमेदवाराने अर्ज केलेल्या पदांची यादी शुल्क भरल्याच्या / न भरल्याच्या नोंदीसह दिसेल. ज्या पदासमोर “ - Unpaid ” असे लिहिलेले असेल, त्या ठिकाणी “ -Pay Now ” अशी लिंक उपलब्ध असेल.
- (३) “ Pay Now ” या लिंक वर क्लिक केल्यानंतर ३ पर्याय उपलब्ध होतील.
१. ऑनलाईन पेमेंट २. नागरी सुविधा केंद्र. ३. चलनाद्वारे
- (४) उमेदवार क्रेडिट कार्ड, डेबिट कार्ड अथवा नेटबँकिंगच्या सहाय्याने ऑनलाईन पेमेंट करू शकतील.
- (५) नागरी सुविधा केंद्र हा पर्याय निवडल्यास, उपलब्ध होणा-या पावतीची प्रत घेऊन नागरी सुविधा केंद्र अथवा संग्राम केंद्रात जाऊन शुल्काचा भरणा केला जाऊ शकतो. उपरोक्त कार्यवाही अर्ज सादर करण्याच्या अंतिम दिनांकापूर्वी पूर्ण करणे आवश्यक राहिल.
- (६) उमेदवाराने चलनाद्वारे हा पर्याय निवडल्यास, उपलब्ध होणा-या चलनाची प्रत घेऊन भारतीय स्टेट बँकेच्या कोणत्याही शाखेत, बँकेच्या कार्यालयीन वेळेत शुल्काचा भरणा केला जाऊ शकतो.
- (७) ज्या उमेदवारांना भारतीय स्टेट बँकेमध्ये चलनाद्वारे शुल्क भरावयाचे आहे असे उमेदवार अर्ज सादर केल्याच्या दोन तासानंतर अथवा शेवटच्या दिवशी अर्ज सादर करणा-या उमेदवारांनी त्यापुढील कामकाजाच्या दिवशी बँकेच्या कार्यालयीन वेळेत परीक्षा शुल्क भरणे आवश्यक आहे.

(८) परीक्षा शुल्काचा भरणा केल्यानंतर - उमेदवाराला परीक्षा केंद्राची निवड करणे आवश्यक आहे. त्याकरिता “ माझे खाते ” मधील आवश्यक पदाची निवड करावी. त्यानंतर “ केंद्र निवडा ” या पर्यायावर क्लिक करावे. सदर पर्यायांतर्गत निवडलेल्या केंद्राची क्षमता दर्शविली जाईल. जर केंद्राच्या क्षमतेइतक्या उमेदवारांचे अर्ज तत्पूर्वी प्राप्त झाले असतील, तर सदर केंद्र उपलब्ध नसून, दुसरे केंद्र निवडावे, असा संदेश प्राप्त होईल. केंद्राची निवड केल्यानंतर सेव्ह (SAVE) बटनावर क्लिक केल्यास केंद्र निवडीची व अर्ज भरण्याची प्रक्रिया पूर्ण होईल.

(९) जे उमेदवार भारतीय स्टेट बँकेमध्ये चलनाद्वारे शुल्काचा भरणा करतील, असे उमेदवार शुल्क भरल्याच्या दिनांकाच्या दुस-या दिवशी केंद्र निवडिची प्रक्रिया करू शकतील. जर हा दुसरा दिवस कार्यालयीन सुट्टी अथवा रविवारचा असेल तर उमेदवार सदर कार्यावाही त्यानंतर लगेच येणा-या पुढील कार्यालयीन कामकाजाच्या दिवशी करू शकतील.

६.८ प्रस्तुत परीक्षेपूर्वी ७ दिवस अगोदर उमेदवारास प्रवेशप्रमाणपत्र त्याच्या प्रोफाईलद्वारे उपलब्ध करून देण्यात येईल. त्याची प्रत उमेदवाराने परीक्षेपूर्वी डाऊनलोड करून घेणे व परीक्षेच्या वेळी सादर करणे आवश्यक आहे.

६.९ परीक्षेच्या वेळी उमेदवाराने प्रवेशप्रमाणपत्र आणणे सक्तीचे आहे. त्याशिवाय, परीक्षेस प्रवेश दिला जाणार नाही.

६.१० विहित पध्दतीने अर्ज सादर करून शुल्क भरण्यासाठी चलनाची प्रत घेण्याची कार्यवाही दिनांक २६ सप्टेंबर, २०१३ रोजी २३.५९ वाजेपर्यंत पूर्ण करणे आवश्यक आहे. त्यानंतर सदर वेबलॅंक बंद होईल.

६.११ चलनाद्वारे विहित शुल्क भारतीय स्टेट बँकेमध्ये दिनांक २७ सप्टेंबर, २०१३ रोजी बँकेच्या कार्यालयीन वेळेत भरणे बंधनकारक आहे.

६.१२ ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज सादर करणाऱ्या उमेदवारांनी अर्जाची प्रत, प्रमाणपत्राच्या प्रती किंवा शपथपत्र आयोगाकडे स्वतंत्रपणे पाठविण्याची आवश्यकता नाही.

६.१३ उमेदवारांनी वरीलप्रमाणे कार्यवाही पूर्ण केल्यानंतर आपल्या विभाग/कार्यालय प्रमुखांना कळविणे आवश्यक असून, उमेदवाराचा अर्ज विचारात घेण्यास विभाग/कार्यालय प्रमुखांचा कोणताही आक्षेप असल्यास तसे विभाग/कार्यालय प्रमुखांनी दि.२६ सप्टेंबर, २०१३ पर्यंत आयोगास कळविणे आवश्यक आहे. मात्र अर्ज विचारात घेण्यास हरकत नसल्यास आयोगास तसे कळविण्याची आवश्यकता नाही.

७. लेखी परीक्षा खालील सात केंद्रांवर घेण्यात येईल.

परीक्षा केंद्र	केंद्र संकेतांक
अमरावती	१४
औरंगाबाद	१५
मुंबई	३०
नागपूर	३२

परीक्षा केंद्र	केंद्र संकेतांक
नांदेड	३३
नाशिक	३५
पुणे	३८

८. परीक्षेस प्रवेश :- अर्जात नमूद केलेल्या माहितीच्या आधारे ते परिपत्रकातील विहित अर्हतेबाबतच्या अटींची पूर्तता करतात असे समजून पात्रता न तपासता आयोगाकडून त्यांना तात्पुरता प्रवेश दिला जाईल. परंतु परीक्षेपूर्वी अथवा परीक्षेनंतर कोणत्याही टप्प्यावर, उमेदवाराने अर्जात नमूद केलेली माहिती चुकीची वा खोटी असल्याचे अथवा उमेदवार विहित अर्हतेची पूर्तता करीत नसल्याचे आयोगास आढळल्यास अशा उमेदवारांची उमेदवारी कोणत्याही टप्प्यावर रद्द करण्यात येईल आणि त्याबाबतचा आयोगाचा निर्णय अंतिम राहिल.

९. आयोगातर्फे घेण्यात येणा-या स्पर्धा परीक्षांपैकी ज्या परीक्षा वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी स्वरूपाच्या (Objective Type Multiple Choice) असतील त्यासाठी आयोगाने निगेटिव्ह गुणांची (Negative Marking) पध्दत लागू केलेली आहे. त्यामुळे उमेदवाराने वस्तुनिष्ठ स्वरूपाच्या प्रश्नांची अचूक उत्तरेच उत्तरपत्रिकेत नमूद करावी. अन्यथा त्यांच्या उत्तरपत्रिकेत सोडविलेल्या प्रत्येक चार चुकीच्या उत्तरांसाठी एका प्रश्नाचे गुण वजा करण्यात येतील.

१०. **उमेदवारांना इशारा :-** अर्जात हेतुपुरस्सर खोटी माहिती देणे किंवा खरी माहिती दडवून ठेवणे किंवा त्यात बदल करणे किंवा दाखल्याच्या प्रतीतील नोंदीत अनधिकृतपणे खाडाखोड करणे किंवा खाडाखोड केलेले वा बनावट दाखले सादर करणे, आयोगाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांचे पालन न करणे, परीक्षा कक्षातील गैरवर्तन, परीक्षेच्या वेळी नक्कल करणे, वशिला लावण्याचा प्रयत्न करणे यासारखे अथवा परीक्षा कक्षाच्या बाहेर अथवा परीक्षेनंतरही तसेच अन्य कोणतेही गैरप्रकार करणा-या उमेदवारांना विशिष्ट किंवा सर्व परीक्षांना वा निवडींना अनर्ह ठरविणे, काळ्या यादीत समाविष्ट करणे व प्रतिरोधीत करणे (DEBAR) यापैकी प्रकरणपरत्वे योग्य त्या शिक्षा करण्याचा तसेच प्रचलित कायदा व नियमाच्या अनुषंगाने योग्य ती कारवाई करण्याचे अधिकार आयोगाला असतील. यासंदर्भात शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्याचे अधिकार त्यांच्या विभाग/ कार्यालय प्रमुखास असतील. तसेच त्याला विभाग प्रमुखाकडून/शासनाकडून शासकीय सेवेतून बडतर्फ केले जाण्याची शक्यता आहे. विहित केलेल्या अर्हतेच्या अटी पूर्ण न करणारा उमेदवार कोणत्याही टप्प्यावर निवड होण्यास अपात्र ठरेल आणि/किंवा इतर योग्य अशा शिक्षेला पात्र ठरेल.

११. **परीक्षेतील गैरप्रकार करणा-यांना इशारा :-** आयोगातर्फे घेण्यात येणा-या परीक्षेत अथवा परीक्षेनंतरही कोणत्याही प्रकारचा गैरप्रकार करणे जसे प्रश्नपत्रिका फोडणे, बनावट प्रश्नपत्रिकांची विक्री करणे अथवा परीक्षेत अनधिकृत साहित्याआधारे नक्कल करणे, दुस-या उमेदवारांकडून मदत घेणे, दुस-या उमेदवारास मदत करणे अथवा कोणत्याही प्रकारे आपली ओळख पटेल अशी कृती करणे, वा तसा प्रयत्न करणा-या उमेदवारांवर तसेच उमेदवार नसलेल्या पण गैरप्रकार करणा-या व्यक्तीवर 'महाराष्ट्र प्रिव्हेन्शन ऑफ मालप्रॅक्टीसेस ऍक्ट युनिव्हर्सिटी, बोर्ड ऍन्ड अदर स्पेसिफाईड एक्झामिनेशन्स ऍक्ट, १९८२' खाली तसेच प्रचलित कायदा व नियमानुसार कारवाई करण्यात येईल. त्याव्यतिरिक्त संबंधित उमेदवारास सदर परीक्षेसाठी अथवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या सर्व परीक्षा वा निवडीसाठी कायमस्वरूपी प्रतिरोधित (Debar) सुध्दा करण्यात येईल, याचीही उमेदवारांनी नोंद घ्यावी. तसेच त्याला विभाग प्रमुखाकडून/शासनाकडून शासकीय सेवेतून बडतर्फ केले जाण्याची शक्यता आहे.

१२. **लेखी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (एकूण ३०० गुण):-**(प्रश्नपत्रिका क्र.१. २०० गुण व प्रश्नपत्रिका क्र.२. १०० गुण.)

१२.१ परीक्षेसाठी 'वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी' स्वरूपाच्या दोन प्रश्नपत्रिका असून, त्या पुस्तकांशिवाय सोडविणे आवश्यक असेल. प्रश्नपत्रिकेचा तपशील पुढीलप्रमाणे असून, अभ्यासक्रम सोबतच्या परिशिष्ट -ब मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे असेल.

विषय	गुण	माध्यम	दर्जा	कालावधी	परीक्षेचे स्वरूप
१	२	३	४	५	६
प्रश्नपत्रिका क्र.१ मराठी	५०	मराठी	शालांत	दोन तास	वस्तुनिष्ठ व बहुपर्यायी
इंग्रजी	५०	इंग्रजी	शालांत		
सामान्य अध्ययन	१००	मराठी व इंग्रजी	शालांत, मात्र अभ्यासक्रमातील सामान्य अध्ययन मधील घटक क्र.६ व ७ करिता पोलीस दलामध्ये काम करण्यासाठी आवश्यक असलेले ज्ञान		
प्रश्नपत्रिका क्र.२ विधी (१०० गुण)	पोलीस दलामध्ये काम करण्यासाठी आवश्यक असलेले ज्ञान.			एक तास	वस्तुनिष्ठ व बहुपर्यायी

१३. **आयोगाचे** अध्यक्ष, सदस्य किंवा अधिकारी यांच्यावर प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष दडपण आणण्याचा कोणताही प्रयत्न केल्यास अशा उमेदवारास आयोगाच्या निवडीपासून अपात्र ठरविण्यात येईल.

१४. प्रस्तुत परीक्षेचा अभ्यासक्रम परीक्षा योजना व अन्य माहिती आयोगाच्या www.mpsc.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध आहे.

*****

परिशिष्ट - ब
परीक्षेचा अभ्यासक्रम

प्रश्नपत्रिका क्र.१ मध्ये 'मराठी, इंग्रजी, सामान्य अध्ययन' या तीन विषयांचा समावेश असून त्यांचा अभ्यासक्रम पुढे नमूद केल्याप्रमाणे असेल.

मराठी व इंग्रजी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ व उपयोग तसेच उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. (प्रत्येकी ५० गुण)

सामान्य अध्ययन :-

- (१) आधुनिक भारताचा इतिहास. (१०० गुण)
- (२) भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा भूगोल.
- (३) भारतीय अर्थव्यवस्था - जागतिकीकरण, उदारीकरण, खाजगीकरण
यांच्या विशेष अभ्यासासह.
- (४) ग्राम-प्रशासन, जिल्हा-प्रशासन, राज्य-प्रशासन:- रचना, संघटन, कार्ये.
- (५) महाराष्ट्रातील समाजसुधारक.
- (६) गुन्हे अन्वेषणासाठी सहाय्यभूत ठरणान्या वैज्ञानिक पद्धती/साधने (Scientific Aids to Crime Investigation) :- संगणक तसेच अन्य आधुनिक साधनांच्या विशेष अभ्यासासह.
- (७) न्यायसहायक विज्ञान व न्यायवैद्यकशास्त्र (Forensic Science & Forensic Medicine)

(A) Forensic Science :-

- (i) Physical evidence : nature, search, handling, packing and forwarding.
- (ii) Finger prints & Foot prints:
Importance, finding them on scene of crime, their development and recording.
- (iii) Explosives:- Its names, commonly used explosives, home bombs, Handling and collection of explosive residues and their examination.

(B) Forensic Medicines :-

- (i) Introduction:- Scope & importance to police. Examination of scene of occurrence from the point of view of medico-legal evidence.
- (ii) Medico Legal definition of death, difference between dead & alive persons.
- (iii) Identity of dead persons, Post Mortem.
- (iv) Violent Asphyxial death - hanging, Suffocation & drowning.

- (v) Medico legal aspects of different type of wounds, by fire-arms, sharp edged or pointed weapons.
  - (vi) Sexual offences – rape.
  - (vii) Poison commonly used in India in the commission of crime.
- (८) भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी असलेले संबंध.
- (९) चालू घडामोडी.

*****

प्रश्नपत्रिका क्र.२ (विधी)

विधी विषयाचा सविस्तर अभ्यासक्रम परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे असेल.

परिशिष्ट - अ (APPENDIX - A)

PAPER (II) : (Objective type)

Medium - English/Marathi	Maximum Marks : 100	Duration : 1 hour
Questions will be asked on the subject to test the day-to-day practical knowledge in the Police Department. In case of Major Acts. i.e. (1) Indian Penal Code. (2) Code of Criminal Procedure, (3) Indian Evidence Act, emphasis will be given on Indian Penal Code. Major Acts will carry 60 marks and Minor Acts & Crime Investigation will carry 40 marks.		

Indian Penal Code, 1860 (30 Marks)

Chapters with their Nos.	Sections
(II) General Explanation	10, 11, 14, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 39, 40, 44, 52.
(III) Punishments	75.
(IV) General Exceptions	76, 79 to 86, 90, 94 to 106.
(V) Abetment	107 to 109, 114, 115, 116.
(VI) Criminal Conspiracy	120-A, 120-B.
(VIII) Offences against the Public Tranquillity	141 to 149, 159, 160.
(IX) Offences by or relating to Public servants.	167, 170, 171.
(X) Contempts of the Lawful Authority of Public Servants.	177, 179, 180, 182, 186, 187, 188
(XI) False Evidence & Offences against Public Justice	191, 193, 201, 211, 224, 225.
(XII) Offences relating to Coin & Government Stamps.	231, 233.
(XIV) Offences affecting the Public Health, Safety, Convenience, Decency & Morals.	279, 293, 294.
(XV) Offences relating to religion.	295, 295-A, 298
(XVI) Offences Affecting the Human Body.	299 to 302, 304, 304-A, 304-B, 306, 307, 309, 317 to 320 323 to 326, 330, 332 336 to 343, 348 to 354, 359 to 364, 366, 366-A, 375, 376(A) (B) (C) (D), 377.
(XVII) Offences against Property	378 to 383, 390 to 395 396, 399, 403 404 to 412, 414 to 417, 419, 420, 425, 429 to 432, 436, 441 to 448, 451, 453, 457, 458, 461.
(XVIII) Offences relating to documents & to property marks.	463, 471, 477-A.
(XX) Offences relating to Marriage.	494, 497, 498.
(XX-A) Cruelty by husband or his relatives.	498 A.
(XXII) Criminal Intimidation, Insult & Annoyance.	504, 506, 509.
(XXIII) Attempts to commit offences	511.

Code of Criminal Procedure, 1973 (20 Marks)

Chapters with their Numbers	Sections
(I) Preliminary	2,
(II) Constitution of Criminal Courts & offices	6 to 21.
(IV) (A) Powers of Superior Officers of Police	36.
(V) Arrest of Persons	41, 42, 46, 47, 50, 51 to 54, 57, 58.
(VI) Process to compel appearance	61 to 90.
(VII) Processes to compel the production of things.	91 to 102.
(VIII) Security for keeping the peace for good behaviour.	107, 109 & 110.
(X) Maintenance of Public Order & Tranquillity	129, 144, 145
(XI) Preventive action of the Police.	149 to 153
(XII) Information to the Police & their powers to investigate.	154 to 176.
(XXXIII) Provisions as to bail and bonds.	436, 437, 438.

Indian Evidence Act, 1872 (10 Marks)

Chapters with their Nos.	Sections
(I) Preliminary	1 to 4.
(II) The Relevancy of facts	8, 9, 24 to 32 (I), 45, 47, 53, 54.
(IV) Oral Evidence	59, 60.
(V) Documentary Evidence	61 to 63, 74 to 76.
(VI) The burden of Proof.	101, 113-A, 113-B.
(IX) Witnesses.	125.

Minor Acts (30 Marks)

Sr.No.	Name of Act	Sections
1	The Bombay Police Act, 1951	2(3), (5A), (9), (10), (11), (13) 14, 28, 33, 36 to 38, 41, 55 to 57, 62, 63-A, 64 to 73, 79 to 82, 99, 108, 110, 112, 115 to 124, 126, 130A, 131, 134, 136, 137, 140, 141 to 143, 143-A, 145, 147, 148, 151, 159 to 161, 163.
2	The Bombay Prohibition Act, 1949	2(2), (7), (8), (10), (10-A), (22), (23), (24), (30), 11 to 24-A, 65 to 68, 83 to 86, 89, 119, 123, 126, 127.
3	The Bombay Prevention of Gambling Act, 1887.	3 to 7, 12(a)
4	The Protection of Civil Rights Act, 1955 including untouchability.	2 to 4, 7, 10, 14-A,
5	The Arms Act, 1959.	1 to 3, 4, 5, 20, 25, 25(a), 29, 39.
6	The Motor Vehicles Act, 1988	2(28), 2(34), 2(40), 2(47), 3,4,5, 119, 133, 134, 177, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 192, 192-A, 194, 196, 197, 198, 202, 206, 207, 209.
7	The Maharashtra Motor Vehicles Rules, 1989.	20, 23, 52, 95, 102, 103, 117, 222, 237(1).
8	The Mental Health Act, 1987.	2(L)/(M)/(S), 23, 25, 28, 36, 48, 81.
9	Representation of people Act, 1951.	125, 126, 127(1), 127(2) (3), 127(A), 129, 130(1) (2); 131, 132, 133, 135(1), 135(A), 136(B)(C).

10	Juvenile Justice Act, 1986.	2, 4, 13, 14, 18, 19, 41 to 44, 50.
11	Prevention of Corruption Act, 1988.	2, 7, 11, 12, 13, 17.
12	The Scheduled Castes & Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989.	3, 4.
13	The N.D.P.S. Act, 1985.	2, 8, 14, 18, 20, 36-A, 41 to 44, 49 51.
14	Maharashtra Prevention of Dangerous Activities of Slumlords Bootleggers & Drug Offenders Act, 1981.	Object of the Act, 2, 3, 8, 13.
15	Mah.State Control of Organised Crime Act, 1999.	Object of the Act, 2, 3, 4, 14, 16, 18, 23, 24.
16	Mah Protection of Interests of Depositors (Into Financial Establishments) Act, 1999.	Object of the Act. 2, 3, 4.
17	Information Technology Act, 2000 (Cyber law)	Object of the Act, 2, 3, 43, 65 to 67, 78, 80, 85.

Crime Investigation (10 Marks)

- (1) Crime Investigation (Practical approach)
  - (a) Crime Scene panchnama,
  - (b) Arrest Panchnama,
  - (c) Seizure Search Panchnama,
  - (d) Inquest Panchnama,
  - (e) Memorandum Panchnama u/s 27 of IEA.
- (2) Proposals of externment proceedings & Chapter proceedings.
- (3) Human Rights - its awareness, Principles of handcuffing as per directions of the Supreme court.

*****